Remiss av delbetänkandet Tillträdesförbud (SOU 2026:48)

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet är i huvudsak positiv till utredningens förslag om utökade möjligheter att meddela tillträdesförbud. Förslaget bedöms kunna stärka tryggheten för personal och besökare samt förebygga brott och ordningsstörningar. Myndigheten anser samtidigt att kulturarvs- och museisektorns särskilda förutsättningar har behandlats alltför begränsat i utredningen. RAÄ efterlyser därför ett tydligare kulturarvsperspektiv i det fortsatta lagstiftningsarbetet, särskilt när det gäller skyddet av oersättliga kulturhistoriska värden, museernas särskilda uppdrag, kulturhistoriska besöksmiljöer samt balansen mellan trygghet och kulturarvets tillgänglighet.

Synpunkter

Mot bakgrund av Riksantikvarieämbetets uppdrag att verka för kulturarvets bevarande, användning och utveckling lämnar myndigheten följande synpunkter på hur utredningens förslag påverkar skyddet av kulturhistoriska värden och kulturarvets tillgänglighet.

Riksantikvarieämbetet delar utredningens bedömning att verksamheter som är öppna för allmänheten behöver effektiva möjligheter att skydda personal, besökare och verksamhet från personer som återkommande begår brott eller allvarligt stör verksamheten. För kulturarvssektorn är detta angeläget ur såväl arbetsmiljö- som säkerhetssynpunkt. Museer och andra kulturinstitutioner ska vara trygga miljöer för både anställda och besökare. Möjligheterna att förebygga hot, trakasserier, skadegörelse och andra allvarliga störningar är därför av betydelse även inom denna sektor.

Museernas särskilda förutsättningar

Riksantikvarieämbetet noterar att museer nämns i författningskommentaren som exempel på verksamheter som kan omfattas av den föreslagna regleringen. Museernas särskilda förutsättningar och behov analyseras emellertid endast i begränsad omfattning i utredningen. Mot bakgrund av Riksantikvarieämbetets ansvar för frågor om kulturarvets bevarande och tillgänglighet finns det anledning att särskilt uppmärksamma hur regleringen påverkar skyddet av kulturhistoriska värden.

Även museisektorn drabbas av stölder och skadegörelse, vilket framgår av Riksantikvarieämbetets incidentsammanställningar. Till skillnad från många av de

verksamheter som ligger till grund för utredningens problembild förvaltar museer kulturhistoriska värden som i många fall är oersättliga. Stölder, skadegörelse och andra angrepp mot samlingar, utställningar och kulturhistoriska miljöer kan därför få konsekvenser som sträcker sig långt utöver de ekonomiska värden som normalt står i fokus vid brott mot kommersiella verksamheter. Skador på kulturarvet kan vara omöjliga att återställa och kan medföra att kulturhistoriska värden går förlorade för all framtid. Även när återställande är möjligt krävs ofta omfattande, kostsamma och tidskrävande konserverings- eller restaureringsåtgärder. Riksantikvarieämbetet anser därför att kulturarvssektorns särskilda behov av skydd bör uppmärksammas tydligare i den fortsatta beredningen.

Kulturhistoriska miljöer och besöksmål

Utredningen utgår i huvudsak från verksamheter som bedrivs i lokaler. Inom kulturarvssektorn bedrivs emellertid publik verksamhet även i kulturhistoriska miljöer, kulturreservat, världsarv, byggnadsminnen, fornlämningsområden och andra kulturhistoriska besöksmål.

Även i sådana miljöer kan det finnas behov av att hantera återkommande ordningsstörningar, hot, stölder eller skadegörelse. Riksantikvarieämbetet menar därför att det i det fortsatta lagstiftningsarbetet bör klargöras i vilken utsträckning kulturhistoriska miljöer och besöksmål utan tydlig lokalavgränsning omfattas av regleringen.

Balansen mellan trygghet och tillgänglighet

Riksantikvarieämbetet anser att ökad trygghet för personal och besökare är ett viktigt mål. Samtidigt är tillgänglighet en grundläggande utgångspunkt för museer och andra kulturinstitutioner. Kulturarvet ska vara tillgängligt för allmänheten och bidra till kunskap, delaktighet och förståelse.

Myndigheten vill därför framhålla vikten av att den fortsatta beredningen beaktar hur regleringen kan tillämpas på ett sätt som både stärker tryggheten och samtidigt värnar kulturinstitutionernas öppna och tillgängliga verksamhet.

Detta beslut har fattats av Riksantikvarien Susanne Thedéen efter föredragning av verksjurist Tom Thorssell. Även överantikvarie Magnus Larsson, avdelningschef Elisabeth Kalkhäll och chefsjurist Linda Stridsberg har varit med vid den slutliga handläggningen.

Beslutet har signerats elektroniskt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia till

ju.L5@regeringskansliet.se
kulturdepartementet.registrator@regeringskansliet.se